

ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ДУАЛІСТИЧНЕ УЯВЛЕННЯ ПРО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПРОДУКТ

Нині більшість науковців схиляються до думки, що доктрина генерування та капіталізації результатів інтелектуальної праці виступає надійним фундаментом формування інформаційного суспільства в якому розвиток підприємства має на пряму залежати від інноваційних здатностей, компетенцій та можливостей вироблення інтелектуального продукту який є проявом людського таланту.

З точки зору матеріального виробництва інтелектуальний продукт – результат інтелектуальної, розумової, духовної та творчої діяльності, втілений у відкриттях, винаходах, патентах, наукових звітах і доповідях, проектах, раціоналізаторських пропозиціях, творах літератури, мистецтва, музики та ін.[1]. Він набуває різноманітних форм, а його творці отримують авторське право, в силу чого вони або особисто його використовують, або можуть продати.

Проте окремі дослідники наголошують на переважанні креативного підходу при створенні інтелектуального продукту і пропонують визначати інтелектуальний продукт як втілення знання, інтелекту, породження людського мозку, результат духовного виробництва, основою якого є інтелектуальна творчість[2]. За цією концепцією генерування інтелектуальних продуктів сприяє формуванню ноосфери - сфера розуму, раціональної людської діяльності в умовах оточуючої її біосфери.

Виходячи з цього ми можемо ідентифікувати дуалістичність уявлення про інтелектуальний продукт з точки зору результатного та креативного підходів.

Проілюструємо дані підходи за допомогою ключових результуючих показників інтелектуальної праці за динамікою зміни позиції України у Глобальному інноваційному індексі за 2010-2016 роки. Результатний підхід до визначення інтелектуального продукту представлено під-індексом «Отриманні знання та технології», а креативний підхід – під-індексом «Результати творчої діяльності».

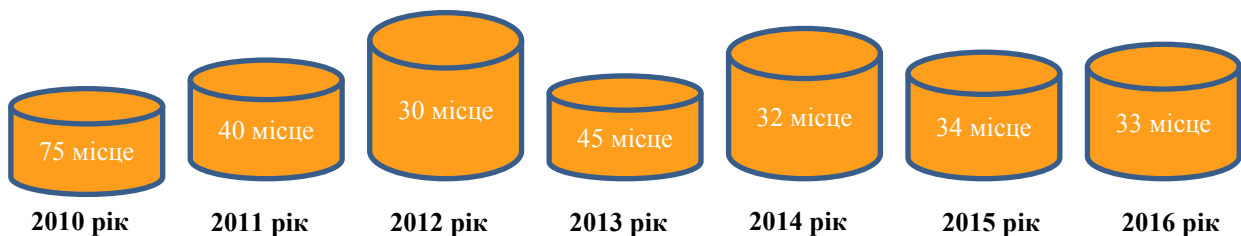

Рис.1. Під-індекс «Отриманні знання та технології»: динаміка зміни позиції України у Глобальному інноваційному індексі за 2010-2016 роки

Рис.2. Під-індекс «Результати творчої діяльності»: динаміка зміни позиції України у Глобальному інноваційному індексі за 2010-2016 роки

Детальний розгляд локальних показників представлених під-індексів дозволяє констатувати наступне:

1. Українська наука спрямована на створення прикладних науково-технічних розробок, що підтверджується першим місцем у рейтингу за кількістю запатентованих корисних моделей (зразків) та 19 місцем за кількістю наданих патентів. Упродовж 2015р. у результаті діяльності наукових організацій до вітчизняного патентного відомства було подано 7358 заявок на видачу охоронних документів на об'єкти права інтелектуальної власності, у тому числі 26,0% – на винаходи і 4,5% – на сорти рослин. До патентних відомств інших країн було подано 52 заявки, у тому числі 30,8% – на винаходи і 1 заявка на сорти рослин.

У цей же період ними отримано 7334 охоронні документи України, в інших країнах – 27. Серед отриманих охоронних документів на об'єкти права інтелектуальної власності 24,6% – патенти на винаходи і 6,2% – на сорти рослин.

2. Недостатньо високими є позиції України за апробацією наукових результатів у публікаціях авторів та індексу цитування. За кількістю наукових і технічних статей ми знаходимося на 57 місці, а за індексом цитування – на 44 місці у світі. Кількість друкованих робіт (публікацій), підготовлених виконавцями наукових досліджень і розробок, у 2015р. становила 313 тис. од, що в розрахунку на 1000 працівників середньооблікової кількості виконавців наукових досліджень і розробок становила 3560 друкованих робіт (у 2014р. – 3439). Із загальної кількості друкованих робіт 6,0 тис. – окремі монографії, 713 яких видано за кордоном, 157,3 тис. – статті у фахових наукових журналах, 37,6 тис. з яких надруковано в журналах, що входять до міжнародних баз даних, та 15,0 тис. – підручники та навчальні посібники.

3. У 2016 році за показником «Нематеріальні активи» Україна посіла 42 місце за рахунок збільшення кількості створених промислових зразків (10 місце у світі за рейтингом) та підвищення вартості торгових марок вітчизняних підприємств (24 місце у світі за рейтингом).

4. На недостатньо високому рівні відбувається творча активність у напрямку створення інтелектуальних продуктів у галузі вітчизняної кінематографії, видавничо-поліграфічної діяльності, медіа ринку. Неодноразово наша держава намагалася покращити ситуацію у даній сфері. Нині підготовлено проект Закону України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» який має визначати засади державної підтримки і спрямований на подолання кризи у вітчизняному кінематографі та створення сприятливих умов для його розвитку.

5. На 51 місці у світі знаходиться Україна за показником «Інтернет-творчість». На сучасному етапі формування інформаційного суспільства Internet як інформаційне середовище має потужний потенціал активізації інтелектуальної праці. Проте потребує високої культури наукової творчості та протидії поширенню псевдонаукових фактів і плагіату.

В цілому слід зазначити, що загальний обсяг наукових та науково-технічних робіт, виконаних власними силами наукових організацій у 2015р., становив 12611,0 млн.грн, у тому числі обсяг науково-дослідних робіт – 4736,9 млн.грн, обсяг науково-технічних розробок – 6522,9 млн.грн, обсяг науково-технічних послуг – 1351,1 млн.грн. Його питома вага у ВВП становила 0,64%, а витрати на фінансування виконання наукових та науково-технічних робіт 0,62%.

При такому обсязі фінансування українська наука ще спроможна утримувати достатньо високі позиції у Глобальному інноваційному рейтингу за рахунок ентузіазму науковців - творців інтелектуальних продуктів. Проте за роки незалежності кількість організацій, які виконують наукові дослідження й розробки в Україні скоротилася на 27 % [3]. Найбільша кількість таких установ була зафіксована у 1998 році (1518 одиниць). За період 2014-2015 рр. наша держава втратила 165 центрів наукових досліджень.

Також, за 25 останніх років відбулося суттєве зменшення кількості науковців в країні. Якщо у 1991 році в Україні наукою займалося 295010 осіб, то у 2015 році кількість науковців зменшилася на 78% і склала лише 63864 осіб. У 2015р. частка виконавців наукових досліджень і розробок (дослідників, техніків і допоміжного персоналу) у загальній кількості зайнятого населення становила 0,50%, у тому числі дослідників – 0,33%. За даними Євростату, найвищою ця частка була у Фінляндії (3,21% і 2,31%), Данії (3,17% і 2,15%), Ісландії (2,94% і 2,0%), Швеції (2,85% і 2,16%), Австрії (2,85% і 1,74%) та Норвегії (2,62% і 1,84%); найнижчою – у Румунії (0,51% і 0,32%), Болгарії (0,76% і 0,55%), Туреччині (0,77% і 0,65%) та Кіпру (0,82% і 0,61%).

Однією з ключових причин такого становища є відсутність дієвих механізмів капіталізації результатів інтелектуальної праці здатних забезпечити належні матеріальні умови для інтелектуальної творчості [4]. Виходячи з цього наукова спільнота потребує розроблення нової методології капіталізації результатів інтелектуальної праці з пошуком методів визначення інтелектуальної ренти науковця й вартості інтелектуального продукту.

Список літератури:

1. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 864 с.
2. Інтелектуальна власність: креативи метафізичного пошуку [Текст] / В. Д. Базилевич, В. В. Ільїн. - К. : Знання, 2008. - 687 с.
3. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2015 році [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державної служби статистики України. –Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

4. Репіна І. М. Капіталізація результатів інтелектуальної праці / І. М. Репіна // Економіка підприємства: теорія і практика [Електронний ресурс] : зб. матеріалів VI Міжнар. наук.-практ. конф., 13 жовт. 2016 р. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» ; редкол.: Г. О. Швиданенко (відп. за вип.) [та ін.]. – Електрон. текстові дані. – Київ : КНЕУ, 2016. – С. 59–61. Режим доступу:<http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/20172/1/59-61.pdf>